

TÜRK EDEBİYAT TARİHİNİN YİTİK BELLEĞİ: Murat Uraz

Ş. Nezh Kuleyin

İçinizde Murat Uraz adını daha önce duymuş ve yayımları konusunda bilgi sahibi olan birisi varsa işte o benim yaşamımda en fazla hayret edeceğim insan olabilir. Çünkü ben, kendisini edebiyat konusunda bilgili zanneden ben, Murat Uraz'ı keşfedeli henüz birkaç yıl oldu. Keşfettikten sonra da hem kendime hem toplumumuza şaşkınlık içinde bakıyorum.

Olaylar şöyle gelişti: İki bin on bir yılının sonbaharında Hacettepe Mezunları Derneği olarak Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadın Edebiyatçılar Sempozyumu ve Sergisini yapmaya karar vermiştik her ne kadar bende yeteri kadar yayın olsa da yine de bu konuda yazılmış olan kaynaklar için sahafları tarıyorduk. Oldukça pahalı bir kitap vardı adı **Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz**. Yazarı da Murat Uraz. Ben bu adı hiç duymamıştım ama kitap 1941 yılında basılmıştı ve günümüzde bile kaynak olarak kullanılabilir nitelikte idi.

O günden itibaren Murat Uraz'ı merak etmeye başladım. Önce genel ansiklopedilere baktım ve hayret, ne Ana Britanica'da ne Meydan Larouse'da hatta herhangi başka bir genel ansiklopedide Murat Uraz ile ilgili en ufak bir bilgiye rastlayamadım. Daha da önemlisi bu yazarımızın İnternet dâhil hiçbir ortamda resmi de yoktu.

Şimdi şöyle düşünülebilir "Demek ki bu bir konuda araştırma yapmış ve unutulmuş çok da önemli olmayan bir yazar". Ben de ilk anda böyle düşünme eğilimindeyken zaman zaman uğradığım Anadolu Sahafın raflarında Murat Uraz'ın tam on iki tane kitabı olduğunu gördüm. Artık ciddi bir araştırma yapma zamanı gelmişti.

Bugün size aktaracağlarım Murat Uraz'ın yaşam öyküsünün sadece satır başları olabilir. Türk çağdaşlaşma hareketinin en önemli aktörlerinden birisinin yaşamı anlatılan.

Doğum tarihi 1893, doğum yeri Trabzon'dur. Üniversite öncesi eğitimini Trabzon'da tamamladıktan sonra İstanbul Darülfünununun Edebiyat Fakültesini 1913 yılında bitirerek tekrar Trabzon'a dönmüş ve Trabzon Sultanisinde Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni olarak göreve başlamıştır.

O günden itibaren her davranışı ile sıradan birisi olmadığını fark ettirmiştir bize Murat Uraz. İlk öyküsü olan "Kayıkçı", İttihat ve Terakki'nin Trabzon'da önde gelen isimlerinden Meşveretçi Naci Bey'in (Yamaç) sahibi olduğu **Trabzon'da Meşveret** adlı gazetede yayımlandığında yıl 1913'tür.

Murat Uraz'ın Trabzon'a geri dönmesi ile genç ama içi yurt sevgisi ile dolu ve bilime susamış bir aydının varlığı ile kültür ve edebiyat dünyası daha da zenginleşir. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesiyle birlikte Trabzon, Kurtuluş Savaşı'nın stratejik öneme sahip olan bir ili konumuna gelecektir. Zaman özgürlük için savaşım verme zamanıdır. Kurtuluş Savaşı'nda etkin bir görev almak gerekmektedir

ve **Trabzon Muhafaza-i Hukuku Milliye Cemiyeti** kurulmuş Faik Ahmet Barutçu İstikbal adlı bir gazete çıkarmaya başlamıştı. Murat Uraz, gazetede manzum fıkralar yazmaya başlar.

Bilim, teknoloji ve yurtseverliğin bir araya geldiği Kurtuluş Savaşı destekçisi bir gazetenin çıkartılması gerektiğine inanır ve “Nur” adlı bir gazete çıkarmaya karar verir. Amaç hem cepheadekilere hem de cephe gerisindekilere yüksek moral aşılamdır. Sadece moral aşılamanın yeterli olmayacağını düşünerek o zaman “Türk aydınlarının” örgütlenme yeri olan Trabzon Türk Ocağının kurucu kurulunda yer alır.

Murat Uraz ile ilgili bulabildiğim tek resim aşağıdadır (En ön sırada oturanlar arasında soldan dördüncü).

Kurtuluş Savaşı sona erince başlayan eğitim seferberliğinin en önemli kişilerinden birisidir. Trabzon Lisesi ülke çapında hem eğitim hem de sosyal yönden büyük bir üne kavuşurken 1926 yılında Erzurum Lisesi Müdürlüğü'ne atanır. Amacı Erzurum Lisesini, Trabzon Lisesi düzeyine taşımaktır.

Erzurum Lisesinde o kadar çok sevilir ki öğrencileri ona “Kara Murat” adını takarlar. Mehmet Akif Bal’ın **Türk Edebiyatının öncülerinden Trabzonlu Murat Uraz yahut “Kara Murat”** adlı bir makalesi bu olguyu anlatır.

1931 yılında İş-Edebiyat öğretmenliğine ek olarak Per-Lisesi ve Saint Beno-öğretmenliği yapar. Kız Muallim Mektebi Çok yoğun bir çalışma çalışmalarını kitap b-karar verir. Basılı ilk ile 1931 yılında yayımlanır. **Türk Edebiyat Tarihi** yardımcı ders kitabı öyle yazılmıştır. Kitabı okuyanlar yeni isteklerde bulunurlar o da yazmaya devam eder. 1933 yılında **Halk Edebiyatı Şiir ve Dil Örneklerini** yayımlanır.

İstanbul Vefa Lisesi'ne atanır. Buradaki tevniyal Lisesi, Alman it Lisesi'nde edebiyat Daha sonra İstanbul öğretmenliğine atanır. yaşamı içerisindeki çimine dönüştürmeye kitabı, Murat Uraz adı ladiğı “**Edebiyat ve Hülasası**”dır. Bu kitap, olarak düşünülmüş ve

1935 yılında “**Türk Adları**” adlı ayrıntılı çalışmasını yayımlar. Eski Türk tarihi ve mitolojisini incelemiş ve Türkçemizde anlamını bilmediğimiz eski Türk adlarının bir sözlüğünü yapmıştır. Bu çalışma, kendisini eski Türk mitolojisi üzerinde incelemelere yöneltilir. İleride Türk mitolojisini de kitap hâline getirecektir.

Bir yandan da tanınmış Türk şair ve yazarlarının biyografilerini yazmaya başlar 22 tane biyografi kitabı bize bıraktığı birikimin bir parçasıdır. Bunlar **Abdülhak Hamit, Tevfik Fikret, Namık Kemal, Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Ahmet Vefik Paşa, Cenap Şahabettin, Esat Mahmut, Aka Gündüz, Sadri Ertem, Bağdath Ruhi, Ahmet Mithat Efendi, Recaizade Ekrem, Nabi, Şeyhülislam Yahya, Ragıp Paşa, Ziya Paşa, Nedim, Reşat Nuri, Şinasi ve Ziya Paşa**'nın hayatları, edebi kişilikleri, şiirleri ve düzyazılarıdır.

Türk halk edebiyatının yaygın olarak bilinmeyen tüm destansı öykülerini ortaya çıkartan odur. Bunlar; **Erciş'li Emrah ile Selvi, Kenan ile Lâlezar, Bahadır ile Mahinur, Aşık Sümmani ile Gülperi, Sürmeli Bey ile Telli Senem, Karacaoğlan ile Karakız**'dır. Bazı destansı halk hikâyelerinin adını ben ilk kez ondan duydum.

Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz'den başka iki tane daha ansiklopedik kaynak özelliği taşıyan kitabı vardır. **Türk Edip ve Şairler ve Edebiyat Antolojisi**.

1945 ile 1950 yılları arasında o zamanki adıyla İstanbul Maarif Müdürlüğü yapar. Batı edebiyatının ve mitolojisinin yeni yetişen kuşaklara anlatılmasının önemli olduğunu düşünerek aşağıda adlarını sıraladığım kitaplarını yazar. Önce sözlük niteliğinde **Mitoloji** kitabını yayımlar sonra; **Cervantes ve Donkişot, Dante ve Petrarca, Europides ve İphigene ve Electra, Homeros ve İliada, Sophokles ve Kral Oidius- Antigone, Virgilius ve Seneca** yayımlanır. 1950 yılında görevden alınır okullarda öğretmenlik yapar, 1981 yılında ise kendisini kaybederiz.

O sadece bir edebiyat araştırmacısı değildir. İki cilt olan **Peçevi Tarihi**'ni günümüz Türkçesi ile okumamızı sağlayan da odur. Geriye basılmış olarak yetmiş altı kitap bıraktı.

O edebiyatımızın en çok biyografi yazan, Türk edebiyatı konusunda ansiklopedik nitelikli ürünler bırakan, yurtseverlik gündeme geldiğinde hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, bize hem Türk mitolojisini hem de batı mitolojisini aktarırken ne kadar büyük bir halk edebiyatına da sahip olduğumuzu öğreten öğretmenimizdir. Varsın genel ansiklopediler onun için bir madde bile açmamış olsunlar.

Kaynakça;

İ. Gündâğ Kayaoğlu Murat Uraz Hayatı ve Eserleri Kıyı Dergisi Sayı 29 1988.

Hüseyin Albayrak- Trabzon Basını

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi – YKY İstanbul.

Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi.

Murat Uraz Türk Edip ve Şairleri. Yayımlayanın notunda kendi adını anlatan maddenin kendi arzusu dışında Mithat Sadullah Sander tarafından yazılmış olduğunu biliyoruz.